

A nemzedékek közötti méltányosság bírósági kikényszerítésének lehetőségei a nemzeti bíróságok előtti klímaperekben

Dr. Sulyok Katalin

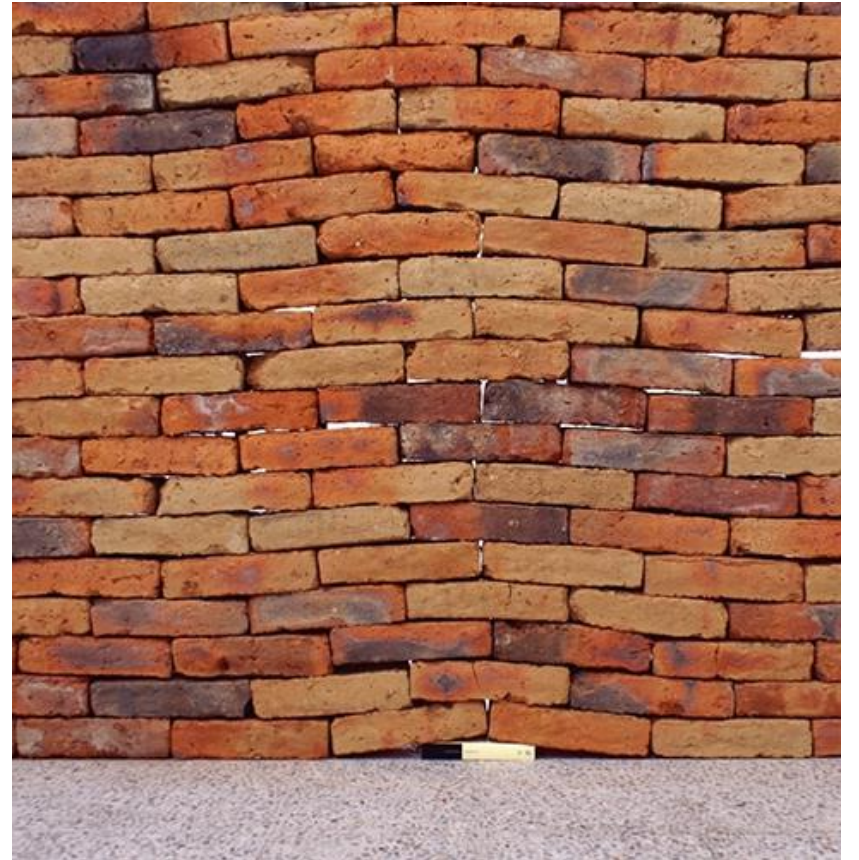
Adjunktus

ELTE | LAW

Áttekintés

- A jövő nemzedékekkel kapcsolatos peres eljárások növekvő száma – különféle felperesek, különböző jogalapokon és jogrendszerekben, nemzeti és nemzetközi bíróságok előtt is az utókor hosszútávú érdekeire hivatkoznak – egyre többször sikerrel
- Nemzedékek közötti méltányosság nem kikényszeríthető jogelv
 - 1) Hogyan alakítja át a bíróságok érvelését a nemzedékek közötti méltányosság elve?
 - 2) Milyen jogi védelemben részesítik a bíróságok a jövő nemzedékeket?
 - 3) Mi lehet e perek hatása?

Jorge Méndez Blake: 'A Kastély' installáció

1) Nemzedékek közötti méltányosság

- Morális előírás
- 1972 Stockholm Deklaráció, 2. alapelv
 - A Föld természeti erőforrásait, beleértve a levegőt, a vizet, a földet, a növény- és állatvilágot, és különösen a természetes ökoszisztémákat, a jelen és a jövő érdekében meg kell védeni.
- Kb. 30 nemzetközi szerződés, számtalan soft law dokumentum
- Nemzetközi környezetjog alapelve
- Kettős jogi természete:
 - Önálló, de nem peresíthető alapelv
 - Nem önálló elv, de közvetetten bíróság által kikényszeríthető

*"Why should I do anything for posterity?
What has posterity ever done for me?"*

Szerző: Robert Mankoff

1) Jövő nemzedékek a nemzetközi bíróságok előtt: egykor

- Kezdeti következetes gyakorlat: önálló, de nem peresíthető alapelv
- „kontextusba helyezi az ügy fontosságát”
- Behring-tengeri prémfóák választottbírósi ügye (1893),
- Bős-Nagymaros (1997),
- Port Hope (ENSZ Emberi Jogi Bizottság 1984),
- csak különvélemények, párhuzamos vélemények foglalkoznak érdemben az elvvel

**THE
FUTURE
AIN'T
WHAT IT
USED
TO BE**

1) Jövő nemzedékek a nemzetközi bíróságok előtt: most

- **Emberi Jogok Európai Bírósága: *KlimaSeniorinnen v. Svájc*** (2024. ápr. 9.): egyezményesítés
- “nemzedékek közötti tehermegosztás fontossága” a klímaváltozás elleni emberi jogi védelem alapelve
- azonnali ÜHG csökkentésre kötelesek az államok az EJEE 8. cikke alatt
- **Nemzetközi Bíróság tanácsadó vélemény:**
 - 1. kérdés: Az államoknak milyen nemzetközi jogi kötelezettségeik vannak a szokásjog ill. egyes szerződések alapján a többi állam, illetve a jelen és **jövő nemzedékek** felé az emberi ÜHG kibocsátás okozta károk miatt?
 - 2. kérdés: Milyen jogkövetkezménye van annak, ha egy állam megsérti az 1. kérdés szerinti kötelezettségeit a többi állam felé, a jelen és **a jövő nemzedékek** felé?

2) A jogelv másik élete: nemzeti bíróságok előtti peresítés

- A nemzedékek közötti méltányosság általában nem önálló norma a belső jogban
- Peresíthető kötelezettségek bírói értelmezését alapvetően befolyásoló elv - közvetett kikényszerítés
- kötelezettségek időbeli hatályát kiterjeszti, normatív jelentéstartalmát színezi

2) Jövő nemzedékek okán “kiterjesztett” normák

- a) Emberi jogok
- b) Gondossági kötelezettségek
- c) Életkoron alapuló diszkrimináció tilalma
- d) Elbírálhatóság (hatalmi ágak elválasztása) és perlési jogosultság

a) Emberi jogi garanciák kiterjesztése

Speciális jogalanyok

Gyermekek jogai

UN Committee on the Rights of the Child: *Sacchi et al v Argentina and Others*, 2021

Jövő nemzedékek jogai

Colombian Supreme Court: *Future Generations v. Ministry of the Environment and Others*, 2018

Őslakos népek jogai

UN Human Rights Committee: *Torres Strait Islanders case*

Általános jogok

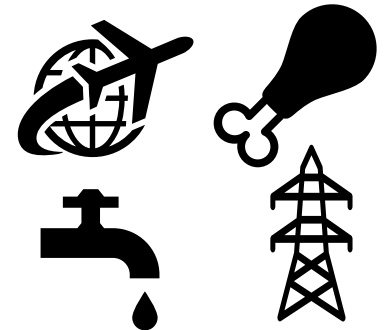
Élethez, magánélethez való jog

Dutch Supreme Court: *Urgenda case*

Számos alapjog

German Federal Constitutional Court: *Neubauer case*

b) Gondossági kötelezettség a jövő nemzedékek felé – számos jogalapon

Államok kötelezettségei:

- Public trust doktrína – Állam mint szuverén vagyonkezelője a természeti kincseknek a jövő nemzedékek számára (*Held v. Montana*, *Erdőtörvény-határozat*)
- Folyók feletti gondnoksági kötelezettségek (stewardship) alkotmányjogok (Dél-Amerika)
- Gyermek érdekei védelmének állami kötelezettsége a common-law alapján (*Sharma v. Minister for the Environment*)

Vállalatok kötelezettségei:

- Ptk. gondossági kötelme (*Milieudéfensie v. Shell*, *Milieudéfensie v. ING*)
- Tort law jogalapon (*Smith v. Fonterra*)
- Igazgatótanácsi tagok jogszabályi gondossági kötelezettsége (*ClientEarth v. Shell*)

c) Anti-diszkrimináció

- Azonos személyekkel eltérő bánásmód (közvetett: diszkriminatív hatás)
- Állami mulasztások nagyon eltérő klímahatásokat rónak a fiatalokra, a most születő nemzedékre
- Olaszország, Dél-Korea, Kanada: bírósági ügyek folyamatban
- Superior Court of Ontario: Mathur-ügy helyt ad (2020)

In a **3.5°C** world, I, as a **4-year-old** from **Europe & Central Asia**, will experience

 wildfires 2.2×,

 river floods 1.7×,

 crop failures 1.1×,

 tropical cyclones 3.7×,

 droughts 7.1× and

 heatwaves 30.4×

more than without climate change.

#myclimatefuture

Do the test myclimatefuture.info

3) A hosszútávú érdekek önkényes lerontásának tilalma

- A jövő nemzedékek bírói védelmének közös pontja
- Az államok többé már nem dönthetnek szabad belátásuk szerint úgy, hogy a kizárólag a rövid távú előnyöket részesítik előnyben, miközben közép- és hosszú távon súlyos kockázatokat idéznek elő (a káros következmények tudatában)
- A jövő generációkkal szemben "önkényes" jogszabályokat, állami döntéseket a bíróságok egyre többször jogellenesnek minősítik a fenti jogalapok alapján
- Hogyan tudja a bíróság legitim, objektív módon megítélni egy szakpolitika "önkényes" mivoltát?

"Son, they say your generation doesn't have as much to look forward to as my generation did. Do you want to talk about it?"

“Önkény: A maga akaratának, felfogásának, céljainak erőszakos megvalósítása, hatásának érvényesítése ... mások jogainak, érdekeinek semmibe vételével v. azok ellenére.” (Magyar értelmezőszótár)

3) “Önkényesség” vizsgálata - módszerek

TERMÉSZETTUDOMÁNY

- Konszenzusos ismeretek a klímaintézkedések (és mulasztások) várható káros hatásairól
- Áttörések a klíma attribúció tudományában - bírósági felhasználás?
- A tradicionális jogi okozati doktrína (Lliuya v RWE ügy, elsőfokú döntés)

SOFT LAW

- Konszenzussal elfogadott, jogilag nem kötelező, hosszabbtávú, a jogszabályoknál ambiciózusabb védelmi előírásokat tartalmazó dokumentumok
- *Shell* döntés: ENSZ Üzlet és Emberi Jogok Iránymutatásaira támaszkodik a hágai kerületi bíróság
- *Erdőtörvény-határozat (AB)*: Országos Erdészeti Stratégia
- Nemkötelező előírások kötelező standardokká válnak

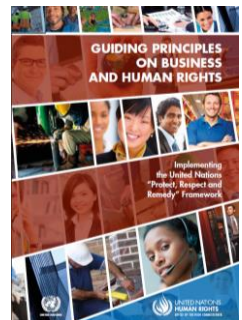

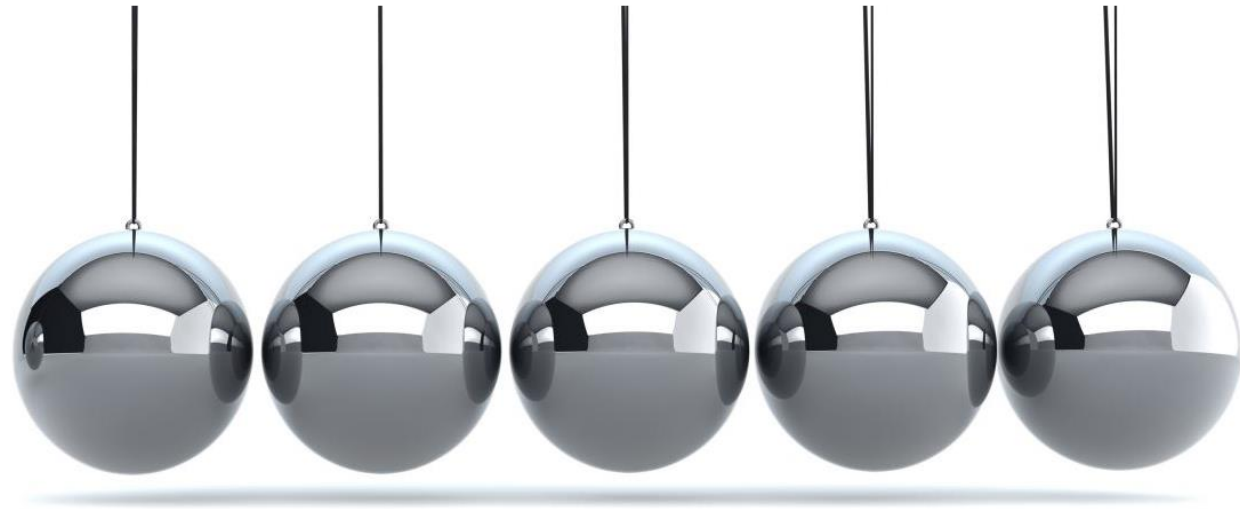
World
Weather
Attribution

Nature Climate Change, 2023

Filling the evidentiary gap in climate litigation

Rupert F. Stuart-Smith^{1,2,3}, Friederike E. L. Otto^{1,2}, Aisha I. Saad^{1,4}, Gaia Lisi^{1,5},
Petra Minnerop⁶, Kristian Cedervall Laut⁷, Kristin van Zwieten^{1,5} and Thom Wetzer^{1,3,5}

3) Transzformatív hatás?

- Jogi innovációk akkor működnek, amikor kis léptékű változásra építenek (Craig and Seck, 2018) – stabilitás, jogbiztonság
- Peresíthető kötelezettségek időbeli hatályának kiterjesztése
- Távlatos érdekek önkényes lerontásának tilalma
- Bíróságok a távlatos tervezés kötelezettségét kérik számon jogi kötőerővel a jelen döntéshozóin
- A „rövidlátó” (short-termist) jogi paradigma korrekciója?